

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ “НЕОФИТ РИЛСКИ” - БЛАГОЕВГРАД

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд на тема:

ЕФЕКТ НА МУЗИКАЛНИТЕ СТИМУЛИ ВЪРХУ ЛИЦЕВОТО ИЗРАЖЕНИЕ НА
ЕМОЦИИТЕ ПРИ ОБУЧЕНИЕ НА ДЕЦА СЪС СИНДРОМ НА ДАУН (7-12 ГОДИНИ)

докторант: **Параскеви Мораити**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

област на висше образование: 1. **Педагогически науки**

Професионално направление 1.2. **Педагогика**

Докторска програма: **Специална педагогика**

Научен ръководител: *проф. д.н. Добринка Тодорина,*

Консултант: *гл. ас. д-р Светослава Съева*

Рецензент: *доц. д-р Емилия Евгениева*

1. Актуалност на проблема

Разработването и усъвършенстването на подходите и методите за обучение на деца със специални образователни потребности е перманентна задача. Това прави и необходимо непрекъснатото изследване и анализиране на случващото се. В този смисъл дисертацията на Параскеви Мораити, посветена на обучението на децата с Даун синдром, е част от този процес.

Поставената тема на дисертационното изследване засяга разработването и приложението на интерактивни методи за обучение. За тях в последните години се работи усилено от страна на педагогическите специалисти в отговор на съвременните изисквания за обръщане на процеса на обучение към ученика, за сметка на досега съществуващото му урокоцентрично функциониране. Търсената интеракция в изследването е по отноше-

ние на взаимодействието музика-емоция-познавателна дейност. Отдавна известна истина е, че изкуството е не само територия на емоциите, а и рационален проводник на познание. Въпросът е, по-скоро в това, чрез какви модели да бъде използвано изкуството в процеса на обучение и по какви критерии да бъде оценяван ефекта от него, за да може да се гарантират ясни и устойчиви резултати. Проблем, върху който се съсредоточава в изследването си госпожа Мораити. Търсената релацията между музикални стимули – изражение на лицето е в посока на прагматизиране на резултата от въздействието на музиката върху познавателните процеси.

Определянето на характера на емоцията чрез отношението музикален стимул – лицево изражение е стъпка напред, тъй като педагогическите специалисти оценяват ефективността на процеса на обучение приоритетно по писмени артефакти. Неуверени са по отношение на артефактите, които са свързани с изкуство, а още по-малко с невербални такива, като лицево изражение. В същото време всяка учебна ситуация наред с езиковите модуси развива и система от невербални такива, които влияят и променят ситуацията в една или друга посока. В този смисъл представеното изследване е важно не само за обучението на децата с Даун синдром, но и за компетентността на педагогическите специалисти по отношение на системата от невербални модуси, които протичат в педагогическото взаимодействие.

2. Общо представяне на получените материали

Със заповед № 1389 от 26.06.2018 г. на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“, Благоевград съм определена за член на журито за присъждане на ОНС „Доктор“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика, Докторска програма: Специална педагогика.

Представените от докторантката Параскеви Мораити комплект материали съдържат следните документи: Автобиография, Дисертация, Автореферат, Публикации.

3. Кратки биографични данни

Представената автобиография от госпожа Мораити дава основание да считам, че разработеното дисертационно изследване е продукт от постигнатия от нея образователен профил и професионална реализация. След завършване на бакалавър през 2009 година в

департамента по Социални дейности в Университета в Патра, следва обучение в департамента по Предучилищно образование в програма по Културология, социална семиотика в Университета Западна Македония.

От 2005 година професионален опит Параскеви Морайти трупа в областта на социалната работа.

Обучението и професионалната реализация показват, че избраната тема за дисертационно изследване е естествено продължение или, по-скоро, обобщение на вече натрупания опит.

4. Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от увод, три части, заключение, библиография и приложения. Общият обем на дисертацията е 210 страници, фактическия 129, от които на 10 страници е описана използваната литература. В рамките на изложението са включени 8 фигури. В приложението са представени данни от статистическата обработка на резултатите на 81 страници. Посочените данни са цитирани в текста на анализа в трета част като докторантката се позовава и посочва съответното им място в приложението. Това се отразява на основния обем на дисертацията. Използваната литература съдържа 155 източника. Прегледът им дава основание да считам, че докторантката е подходила към проблема в съответствие с неговата мултидисциплинарна специфика.

В структурно отношение частите обхващат основните аспекти на изследването - теоретична постановка на проблема, изследователска програма и анализ на получените данни. Текстовото съотношението между частите е балансирано и следва логиката на етапа на изследването.

4.1. Уводът на дисертацията поставя концепцията на проблема. Прави впечатление емоционалното му обосноваване, което добре кореспондира с изкуството като носител на такова. Представените в увода цел, задачи и хипотеза параметрират обзора на теоретичните източници. Това в значителна степен улеснява проследяването на съществуващите основания, върху които докторантката изгражда своята теза.

4.2. Първата част на дисертацията поставя на разглеждане характеристики и особености на децата с Даун синдром и влияние на музикалните стимули върху процеса на

обучение им. В представената теоретична част прави впечатление доброто мрежово разположение на проблематиката и създаването на представи за базисните понятия в дисертацията – Даун синдром, музикални стимули, лицево изражение и т.н. Направен е анализ на отношението на лицевото изражение както спрямо музикалните стимули, така и спрямо цветовете, на които отговарят тези стимули. Това дава възможност при следващо проучване да се разшири наблюдението с оценка на влиянието също на цветните стимули. Дадена е и интересна характеристика на лицевото изражение спрямо анатомичната структура на лицевото изражение на децата с Даун синдром. По този начин се търси възможност за реструктуриране на стандартното представяне за лицево изражение към спецификата на лицевото изражение на децата с Даун.

В процеса на представяне на основните понятия на дисертационното изследване са отбелязани и описани възможностите за приложение на музикалните стимули в процеса на обучение, тъй като неформалното обучение и терапията на децата с Даун синдром не е достатъчна, за да разгърне и удовлетвори значително запазените им възможности за учебно-познавателна работа.

Тази първа част от дисертационното изследване би била много по-структурираща последващото изследване, ако докторантката се беше опитала да представи синтезирано (технологично описано) теоретичното основание на изследването. По този начин картината на теоретичния обзор би разширила описателно направената и представена методология на дисертационното изследване в увода.

4.3. Втора част представя описателно методиката на изследване.

Изследването е проведено с добре разработена изследователска батерия. Първото, което трябва да отбележа е, че батерията е авторска. В нея са включени както системата от музикални стимули, така и чек листовете за проследяване и описание на лицевото изражение на децата с Даун синдром. Измерването се прави от двама изследователи (докторантката и социален работник, който работи с тях), което предполага намаляване на възможностите за субективно отчитане на резултатите. В описанието на инструмента са направени бележки и коментари на инструмента и по отношение на връзката му с учебното съдържание, и със системата от социални умения, върху които може да се повлияе, ако този подход се използва в процеса на обучение.

4.4. В трета част са представени данните от изследването.

Направеният анализ е базиран на статистически данни върху системата от критерии и показатели, които бяха последователно мотивирани в теоретичната част на инструмента на изследването. Данните, които госпожа Морайти представя са добре подредени структурирани от гледна точка на логиката на изследването. Както, обаче, се случва в дисертационните изследвания, това е частта, в която докторантът се предоверява на читателите си и ги оставя “насаме” с морето от данни. Във връзка с това е и следващата ми препоръка. Данните от изследването проследяват много страни от процеса на обучение на децата с Даун синдром и те биха били от полза на практиците. В този смисъл би било добре да се преведат в практически пригоден вид и да се представят на по-широк кръг от педагогически специалисти.

Важен извод от експеримента е и това, че ако в процеса на обучение се създават ситуации на радост, то резултатите на учениците биха били в пъти по-добри по отношение на самия познавателен процес, също така и по отношение на комуникацията в групата, както и по отношение на самочувствието на децата.

Произведен извод от изследването е, че ако педагозите вземат под внимание въздействието на радостта върху процеса на обучение, то биха могли в пъти да подобрят резултатите от своята работа. Това означава не само да преодолеят урокоцентричния модел на организиране на процеса на обучение, но и да преодолеят модела на използване на грешката като начин за оценка на постиженията.

Друг важен момент в изследователския инструмент и събраните данни е системата от критерии за оценка на влиянието на музикалните стимули върху емоцията на децата. Всяка от използваните осем песни имат вътрешни критерии, които задават и стимулират конкретно социално значимо отношение към света. Това намирам за оригинален принос на дисертационното изследване. Още повече, че то кореспондира с темата за емоционалната интелигентност на съвременните деца. Тази система от критерии може да бъде разработена по-късно спрямо различни аспекти на учебното съдържание, така че да даде практически модели на педагозите за работа с емоционални стимули по време на учебните часове.

5. Научни приноси

Формулираните научни приноси отговарят на дисертационното изследване. Като взема под внимание авторския инструмент на докторантката препоръчвам приносите да бъдат по-конкретно обвързани с изследователските резултати.

6. Публикации по темата на дисертацията.

Представените в комплекта документи публикации са по темата на дисертацията и отговарят на изискванията.

7. Автореферат.

Съдържанието на автореферата отговаря на необходимите изисквания, като предлага обективна картина на целия процес на изследването и адекватно отразява най-значимите моменти от дисертационния труд.

Представеното в дисертационния труд изследване е на необходимото научно равнище, без претенциите да бъде изключително постижение.

Смятам, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. На тези основания и предвид общото положително впечатление от компетенциите на докторанта с професионална убеденост предлагам на уважаемите членове на Специализираното научно жури да дадат своя положителен вот за придобиване на образователната и научна степен "доктор" на **Параскеви Мораити**.

13.09.2018

Рецензент: _____

Доц. д-р Емилия Евгениева